

สิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทย*

Human Rights and the Constitution-Making in Thailand

ปาวริศ เลิศธรรมเทวี**

Pawarit Lertdhamtewe***

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงวิวัฒนาการของการรับรองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทย นับตั้งแต่การปฏิวัติสยามปี พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) การรับรองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญเป็นการรับหลักมาจากแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของตะวันตก ตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรกภายใต้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งรับรองสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง บทความนี้วิเคราะห์อิทธิพลของรัฐธรรมนูญและการรับรองสิทธิมนุษยชนแบบตะวันตกที่มีต่อรัฐธรรมนูญไทย กล่าวได้ว่า พัฒนาการของการรับรองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทยได้รับอิทธิพลที่สำคัญจากหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ปรากฏในเอกสารระหว่างประเทศ โดยเฉพาะปริญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งปรากฏในช่วงระยะแรกเริ่มของการพัฒนารัฐธรรมนูญในประเทศ หลักสิทธิมนุษยชนในเอกสารดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทยจนถึงปัจจุบัน พัฒนาการของการรับรองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทยระยะหลังโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) เป็นต้นมา แสดงให้เห็นถึงการเลือกปรับใช้หลักสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการพัฒนา ซึ่งเป็นหลักการที่ปรากฏในเอกสารกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศหลายฉบับ การรับรองสิทธิดังกล่าวแสดงความพยายามที่จะสร้างหลักสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างเป็นเอกลักษณ์ โดยผสมผสานแนวคิดสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีความเป็นสากลกับคุณค่าของสังคมไทยดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

คำสำคัญ: สิทธิมนุษยชน, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, สิทธิและเสรีภาพ,

บทความนี้

Received

15 มิถุนายน 2565

Revised

27 กรกฎาคม 2565

Accepted

12 กันยายน 2565

* บทความวิจัยนี้สรุปจากโครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “การคุ้มครองสิทธิทางรัฐธรรมนูญจากการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน” (สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ)

** รองศาสตราจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ดร.)

*** Associate Professor, Faculty of law, Ramkhamhaeng University. (Ph.D)

Abstract

This article commences with a brief history of Thailand's constitutional developments of human rights. It argues that ever since the beginning of the Siamese Revolution in B.E.2475 (AD1932), Thailand's construct of human rights norms is strongly aligned with western culture. Hence, the first constitution under the Temporary Charter B.E.2475 (AD1932) recognizes the right to vote. Specifically, this article considers the influences of western construct of human rights that translate into the constitutions. It also argues that international documents, especially the Universal Declaration of Human Rights that exist in the early days of Thailand's constitutional development period provided the greatest influence on the shaping of Thailand's constitutional human rights regime today. Recent developments highlight Thailand's step towards inclusion of the right to development as documented in international environmental law and this is evident in the Constitution B.E.2540 (AD1997) and the recent constitution adoption which demonstrates Thailand's desire to establish distinctively human rights norms that integrate local values and international human rights norms.

Keywords: Human rights, Constitutional law, Rights and Liberties

1. บทนำ

สิทธิมนุษยชนที่รองรับในรัฐธรรมนูญของไทย เป็นการรับเอาแนวคิดมาจากรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของต่างประเทศ หรือเป็นการปรับใช้หลักการของสิทธิมนุษยชนในกฎหมายระหว่างประเทศ การศึกษาวิวัฒนาการของการรับรองสิทธิในรัฐธรรมนูญของไทย จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลังของแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน และพัฒนาการของแนวคิดดังกล่าวในระดับระหว่างประเทศ ตลอดจนการปรับใช้รัฐธรรมนูญของไทย อาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ปรากฏให้เห็นในเอกสารกฎหมาย หรือคำสอนของศาสนาต่างๆ ทั่วโลกมาตั้งแต่โลกในยุคโบราณ (Ancient World) อย่างไรก็ตาม เอกสารเหล่านั้นมิได้กล่าวถึงหรือใช้คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้โดยตรง แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนตามความเข้าใจในปัจจุบันมีจุดเริ่มต้นขึ้นในช่วงฟื้นฟูศิลปวิทยา ซึ่งเป็นช่วงภายหลังสงครามครูเสดอันยาวนาน (Crusade) ยุโรปเริ่มเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ที่แปลว่า “เกิดใหม่” ผู้คนเบื่อหน่ายสงคราม มองย้อนระลึกถึงอดีตแสวงหาศิลปกรรมของกรีกและโรมัน เกิดการฟื้นฟูต่อยอดทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ศิลปิน จิตรกรและปฏิมากรที่มีชื่อเสียงก่อเกิดในยุคนี้หลายท่าน อาทิ เลโอนาร์โด ดา วินชี ไมเคิลแองเจโล ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 เกิดสงครามกลางเมืองในอังกฤษ นำไปสู่เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า “การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์” (Glorious Revolution) ในปี ค.ศ.1689 เกิดการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพประชาชนภายใต้พระราชบัญญัติสิทธิเสรีภาพประชาชน (Bill of Rights 1689) จำกัดอำนาจของผู้ปกครอง (สถาบันพระมหากษัตริย์) ของอังกฤษ พระราชบัญญัติสิทธิเสรีภาพประชาชน ค.ศ. 1689 ถือเป็นต้นแบบของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศสในเวลาต่อมา กล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในยุคสมัยใหม่จนถึงปัจจุบันเป็นผลพวง

มาจากสงครามศาสนาในยุโรปที่ยืดเยื้อนานกว่า 200 ปี จนผู้คนเบื่อหน่ายสงครามและมองย้อนระลึกถึงอดีตเพื่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ และเหตุการณ์ทางการเมืองก่อให้เกิดการยอมรับแนวคิดในเรื่องสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) และเสรีภาพของชน (Liberalism)

ต่อจากยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นยุคแสงสว่างทางปัญญา (Age of Enlightenment) ยุคแห่งการใช้เหตุผลซึ่งถูกจุดประกายโดยปราชญ์หลายท่านในยุคนี้ อาทิ จอห์น ล็อก วอลแตร์ มองเตสกีเอ และรูสโซ แนวคิดของปราชญ์เหล่านี้มีส่วนกระตุ้นให้เกิด สงครามประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (ค.ศ.1778) ปลดแอกจากการเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ส่งผลต่อเนื่องให้เกิดการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.1789 และส่งผลสะท้อนต่อระบอบการปกครองของประเทศต่างๆ ทั่วโลก (Hazell & Melton, 2015, p. 267) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของรัฐในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีรัฐธรรมนูญ (Constitutional State) ก่อให้เกิดการส่งเสริมการใช้สิทธิออกเสียงของประชาชนในประเทศต่างๆ ทั่วโลก หรือสิทธิในการเลือกตั้งทั่วไป (Universal Suffrage) ในศตวรรษต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เกิดสงครามโลก 2 ครั้ง ผลของสงครามได้สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อทั้งฝ่ายชนะและฝ่ายแพ้ ประชาคมโลกเริ่มตระหนักถึงการป้องกันมิให้เกิดสงครามระหว่างกัน ในปี ค.ศ.1948 มีการจัดทำเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ภายใต้ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” (UDHR) ปฏิญญาดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของการรับรองสิทธิมนุษยชน ที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกถือปฏิบัติและนำหลักการไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในระยะเวลาต่อมา บทความนี้กล่าวถึงวิวัฒนาการทางความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนสามารถสรุปตามช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ และการรับรองสิทธิมนุษยชนซึ่งกลายเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญไทย

2. สิทธิมนุษยชนในสังคมบรรพกาล

ในสังคมบรรพกาลจะพบว่าผู้คนผูกพันอยู่กับสิทธิและหน้าที่ซึ่งสืบกันมาแต่สมัยพระเจ้า Urukagina กษัตริย์แห่ง Lagash แห่งอาณาจักรสุเมเรียน (Sumerian) ในช่วง 2350 ปีก่อนคริสตกาล ปัจจุบันคือประเทศอิรัก ซึ่งปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า มีการบัญญัติกฎหมาย ในลักษณะของการจัดทำเป็นประมวล (Code of Justice) เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของคนในสังคมขณะนั้น อย่างไรก็ตาม เอกสารดังกล่าว ถูกค้นพบแต่เพียงบางส่วน ซึ่งทำให้เนื้อหาและสาระสำคัญไม่ครบถ้วน และทำให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเอกสารดังกล่าวเป็นเพียงการสันนิษฐานและการคาดเดาของนักโบราณคดี เอกสารกฎหมายที่มีการค้นพบและถือว่ามีความสมบูรณ์ที่สุดคือ The Code of Ur-Nammu (ประมาณ 2050 ปีก่อนคริสตกาล) (Roth, 1995, p. 114) นักกฎหมายถือว่าเอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุดในโลก นอกเหนือจากเอกสารทั้งสองฉบับดังกล่าว ยังมีเอกสารกฎหมายในยุคโบราณหลายฉบับที่ถูกค้นพบในภายหลัง อาทิ “Lipit-Ishtar of Isin” “The Code of Hammurabi of Babylonia” หรือ “Assyrian Code” ที่มีการกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในสังคม ด้วยการกำหนดกฎเกณฑ์ (Rules) และการลงโทษ (Punishment) รวมถึงสิทธิของสตรีระหว่างสามีภรรยา สิทธิของบุตร สิทธิเด็ก และสิทธิของทาสในฐานะที่เป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง (Freeman, 2002, p. 23)

อารยธรรมลุ่มแม่น้ำไนล์ของอียิปต์โบราณถือเป็นอีกอารยธรรมหนึ่งที่สำคัญของโลก และปรากฏตัวอย่างที่การกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนในยุคโบราณไว้ โดยเฉพาะในสมัยของฟาโรห์ Bocchoris (Pharaoh Bakenranef) (725–720 ปีก่อนคริสตกาล) ทรงสนับสนุนให้มีการส่งเสริมสิทธิส่วนบุคคล และยกเลิกการลงโทษด้วยการจองจำ หรือการบังคับให้ต้องตกเป็นทาสเพื่อการชำระหนี้ รวมทั้งมีการปฏิรูปกฎหมายหลายประการ

เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินและที่ดินระหว่างบุคคล (Clayton, 1994, p. 1) คุณูปการของฟาโรห์ Bocchoris ปรากฏในงานเขียนของ Hecataeus of Abdera นักประวัติศาสตร์ของกรีกโบราณในช่วงศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตกาล ซึ่งใช้เป็นข้ออ้างในการสนับสนุนแนวคิดเพื่อยกเลิกบังคับให้ตกเป็นทาสเพื่อชำระหนี้ของสังคมกรีกในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม นักวิชาการตั้งข้อสังเกตว่าการปฏิรูปกฎหมาย หรือการยกเลิกการบังคับให้ต้องตกเป็นทาสเพื่อชำระหนี้ นั้นไม่มีอยู่จริงในสมัยฟาโรห์ Bocchoris แต่เป็นเรื่องที่ Hecateus แต่งขึ้นเพื่อสนับสนุนแนวคิดของตนเอง ที่ต้องการยกเลิกการใช้แรงงานเพื่อชดหนี้ (Debt Slavery) (Markiewicz, 2008, pp. 309-310)

จากอารยธรรมลุ่มแม่น้ำไนล์สู่จักรวรรดิอะคีเมนิด (Achaemenid Empire) หรือจักรวรรดิเปอร์เซีย (550–330 ปีก่อนคริสตกาล) ซึ่งเป็นอีกอารยธรรมที่มีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก มีอาณาบริเวณขนาดใหญ่ และถือว่าเป็นจักรวรรดิที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ยุคโบราณ มีการวางรากฐานระบอบการปกครองจากศูนย์กลาง โดยมีจุดเริ่มต้นในสมัยของพระเจ้าไซรัสมหาราช (Cyrus the Great) ซึ่งสถาปนาจักรวรรดิขึ้นภายหลังการเข้ายึดครองจักรวรรดิ Neo-Babylonian ในปี 539 ก่อนคริสตกาล มีการประกาศใช้กฎหมายขึ้นบังคับในสังคมซึ่งถูกค้นพบในปี ค.ศ. 1879 เอกสารดังกล่าวมีลักษณะการบันทึกลงในวัตถุรูปทรงกระบอก จึงถูกเรียกว่า “Cyrus Cylinder” หรือกระบอกไซรัส ซึ่งหมายถึงกฎหมายหรือกฎบัตรไซรัส (Lauren, 2003, p. 51) เอกสารดังกล่าวปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญเกี่ยวกับการรับรองสิทธิมนุษยชน จนมีนักวิชาการหลายท่านถือว่า “Cyrus Cylinder” เป็นเอกสารสิทธิมนุษยชนชิ้นแรกของโลก โดย “Cyrus Cylinder” ปรากฏข้อความบางประการที่อนุญาตให้ชาวอิยิปต์ที่ถูกกักขังให้กลายเป็นทาสในสมัยจักรวรรดิบาบิโลน กลับคืนสู่มาตุภูมิได้โดยอิสระ รวมทั้งมีข้อความ

บางประการที่รับรองอิสรภาพของบุคคลในเรื่องความเชื่อและการนับถือศาสนา โดยบุคคลจะต้องไม่ถูกบังคับให้ต้องเปลี่ยนศาสนา หรือขัดแย้งกับความเชื่อของตน อย่างไรก็ตาม ความถูกต้องของเอกสารดังกล่าวในฐานะที่เป็นเอกสารประกันสิทธิมนุษยชนยังเป็นที่ถกเถียงในปัจจุบัน และมีนักวิชาการบางกลุ่มมองว่า “Cyrus Cylinder” เป็นเพียงเครื่องมือในการปลุกระดมหรือโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองของราชวงศ์ปาห์ลาวี ซึ่งเป็นสถาบันกษัตริย์และราชวงศ์สุดท้ายที่ปกครองจักรวรรดิเปอร์เซียก่อนถูกโค่นล้มในการปฏิวัติอิหร่าน ในปี ค.ศ. 1979 ปัจจุบันประเทศอิหร่านกลายเป็นสาธารณรัฐ (Republic) โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ หรือบางท่านเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของ “Cyrus Cylinder” ในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ของการประกันสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องที่คลาดเคลื่อนเหมือนกับอัจฉริยภาพของสมเด็จพระเจ้าชาห์แห่งเปอร์เซีย (Shah of Persian) ไม่ว่าเอกสารดังกล่าวจะถือเป็นเอกสารที่รับรองสิทธิมนุษยชนฉบับแรกของโลกหรือไม่ เอกสารดังกล่าวถูกเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอังกฤษ (British Museum) และจำลองไว้ที่สำนักงานใหญ่ขององค์การสหประชาชาติเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในฐานะที่เป็นเอกสารกฎหมายขึ้นสำคัญทางประวัติศาสตร์ของโลก

นักวิชาการส่วนใหญ่มองสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับความเป็นพลเมือง (Citizenship) ฉะนั้นแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนจึงถูกหยิบยกไปเปรียบเทียบกับสิทธิของพลเมืองชาวกรีกในสมัยโบราณซึ่งมีสิทธิในการพูด แสดงความคิดเห็น รวมตลอดทั้งการออกเสียงในการประชุมทางการเมือง (Shelton, 2007, p. 17) นักวิชาการดังกล่าวมักได้ข้อสรุปว่าสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้สิทธิในการออกเสียงทางการเมือง หรือที่เข้าใจในปัจจุบันว่า สิทธิทางการเมือง (Political Rights) และสิทธิพลเมือง (Civil Rights) อารยธรรมของกรีกโบราณมีอิทธิพลต่อสังคม

โรมันเป็นอย่างมาก ในปี 450 ก่อนคริสตกาล ชาวโรมันมีการกฎหมายลายลักษณ์อักษรขึ้นเป็นครั้งแรก ที่รู้จักกันว่า “กฎหมายสิบสองโต๊ะ” (The Twelve Table Law) (Jolowicz, 1952, p. 59) กฎหมายสิบสองโต๊ะถือเป็นรากฐานสำคัญของกฎหมายโรมัน ที่พัฒนากลายมาเป็นระบบกฎหมายซีวิลลอว์ในปัจจุบัน (มุรินทร์ พงศปาน, 2562, น. 1) ภายใต้ “The Twelve Tables Law” มีการสร้างหลักกฎหมายที่สำคัญว่า “privilegia ne irroganto” แปลตรงตัวในภาษาอังกฤษว่า “Privilege shall not be imposed” ซึ่งหมายถึง “สิทธิพิเศษต่างๆ ไม่อาจถูกกำหนดขึ้นได้” อาจกล่าวได้ว่า หลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงหลักความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย (Equality Before Law) ซึ่งเป็นหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม การแปลความหลัก “privilegia ne irroganto” ใน “The Twelve Tables Law” ว่าเป็นหลักความเสมอภาคในทางกฎหมายดังกล่าว ดูเหมือนว่าจะไม่ตรงกับหลักการที่แท้จริงดังที่จอห์น ออสตินให้ข้อสังเกตไว้ว่า หากสิทธิพิเศษถูกกำหนดขึ้นโดยรัฐฎาธิปัตย์ของชาวโรมัน ย่อมถือว่าไม่ผิดกฎหมาย แต่อาจขัดแย้งกับหลักการ “privilegia ne irroganto” ที่ปรากฏใน “The Twelve Tables Law”

“The Twelve Tables Law” ถือเป็นต้นกำเนิดของกฎหมายชาวโรมัน หรือ “ซีวิลลอว์” (Civil Law) คำว่า “Civil Law” มาจากคำในภาษาละติน “Ius Civile” ซึ่งหมายถึงกฎหมายของพลเมืองโรมัน และเมื่อมีกฎหมายที่ใช้สำหรับพลเมืองโรมันย่อมก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการกฎหมายที่ใช้สำหรับชนชาติที่ไม่ใช่พลเมืองโรมันที่เรียกว่า “Ius Gentium” คำว่า “Ius” ที่ปรากฏในกฎหมายโรมันตรงกับคำว่า “Jus” หรือ “Justice” ที่แปลว่าความยุติธรรมมีความสำคัญสำหรับเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากความหมายรวมถึงสิทธิของบุคคลที่ได้รับในฐานะพลเมืองโรมันหรือสิทธิของบุคคลที่ไม่ใช่พลเมืองโรมัน แนวคิดเรื่อง

สิทธิพลเมืองของ “Ius” ในกฎหมายโรมันถือได้ว่าเป็นต้นแบบของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ (Rights) ในยุคสมัยปัจจุบัน

ในช่วงระหว่างปี 268–232 ปีก่อนคริสตกาล ตรงกับสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช (Ashoka the Great) จักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์อีกท่านหนึ่ง ทรงทำสงครามนองเลือดกับชาวคาลิงกา (Kalinga War) เพื่อพิชิตดินแดนที่เป็นแคว้นแคว้นสุดท้าย (แคว้นคาลิงกา) และรวบรวมอินเดียให้เป็นปึกแผ่น สงครามทำให้มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก โดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์อ้างว่า มีผู้ล้มตายจำนวนมากถึง 150,000 คนที่เป็นชาวคาลิงกา และจำนวนอีกเท่าๆ กันซึ่งเป็นทหารของพระเจ้าอโศกมหาราช ผลของสงครามส่งผลให้พระเจ้าอโศกหันมาเลื่อมใสพระพุทธศาสนา ปรับปรุงบ้านเมือง และการปกครอง รวมทั้งการดำเนินพระราชโบายเพื่อมนุษยธรรมยิ่งขึ้น มีการสร้างเสาอโศก (Edicts of Ashoka) เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั่วทั้งอาณาจักร เสาอโศกบรรจุหลักการสำคัญที่เป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนา อาทิ ความเชื่อให้เรื่องกฎแห่งกรรม ความรู้คุณและกตัญญูต่อคน การห้ามแบ่งแยกกันเพราะเหตุในการนับถือศาสนา และการทำร้ายเพื่อมนุษย์และสัตว์ รวมถึงการทำร้ายหรือกักขังหน่วงเหนี่ยวนักโทษสงครามเป็นสิ่งที่ต้องห้าม และถูกประณามในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช หากเปรียบเทียบกับหลักการในเสาอโศกซึ่งถือเป็นกฎหมายในขณะนั้นกับสิทธิมนุษยชนในความเข้าใจปัจจุบัน จะพบว่า ช่วงสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชมีการรับรองสิทธิของบุคคล สิทธิสตรี สิทธิของสัตว์ รวมทั้งเสรีภาพในการนับถือศาสนา ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ปรากฏในปัจจุบัน

คำสั่งสอนของพระมหะหมัด หรือ นบีมุฮัมมัด (Islamic prophet Muhammad) (ค.ศ. 570–632) มีความสำคัญอย่างมากต่อการศึกษาสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้กับ

สิ่งที่ชั่วร้ายในสังคมขณะนั้น เกิดการปฏิรูปสังคม การสร้างความมั่นคงของผู้คน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันครอบครัว รวมทั้ง การตระหนักในสิทธิสตรี สิทธิของชนกลุ่มน้อย ทาส มีมากยิ่งขึ้น ยิ่งกว่านั้น เกิดเอกสารอีกฉบับที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากคือ “The Charter of Medina” ที่ท่านนบีมุฮัมมัดเป็นผู้ร่างขึ้นเพื่อใช้ในการปกครองประชาชนภายในประเทศ นักกฎหมายบางท่านถือว่า Charter of the Medina ของท่านนบีมุฮัมมัดเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก” (Hamidullah, 1975, p. 1)

มหาบัตร Magna Carta ค.ศ. 1215 เป็นเอกสารอีกฉบับที่มีความสำคัญต่อเรื่องการรับรองสิทธิมนุษยชน รวมตลอดทั้งพัฒนาการของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษและประเทศต่างๆ ในระยะเวลาต่อมา (Melton & Hazell, 2015, p. 12) อาทิ พระราชบัญญัติสิทธิเสรีภาพประชาชน ค.ศ. 1689 (UK Bill of Rights 1689) รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787 (The United States Constitution 1787) และสิทธิพลเมืองสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1791 (The United States Bill of Rights 1791) มหาบัตรดังกล่าวเกิดขึ้นจากความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าจอห์น กษัตริย์อังกฤษ (King John of England) กับขุนนางระดับบารอนซึ่งถือเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับการใช้พระราชอำนาจของพระองค์ โดยมหาบัตรกำหนดให้ทรงต้องยินยอมถูกจำกัดอำนาจของพระองค์ และให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายและความยินยอมของประชาชนผ่านขุนนางในสภา จะเห็นได้ว่า มหาบัตรมุ่งเน้นที่จะให้ความคุ้มครองแก่บรรดาผู้อยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ทั้งปวง โดยมีบทบัญญัติที่ป้องกันการกระทำที่มีขอบข่ายกฎหมายและขาดทำนองคลองธรรมของกษัตริย์ โดยให้ขุนนางมีอำนาจตั้งสภาประกอบด้วยสมาชิก 25 คน เพื่อพิจารณาการกระทำของกษัตริย์ ปรากฏในบทบัญญัติมาตรา 36, 38, 39 และมาตรา 40

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการประกันสิทธิในความยุติธรรม (Right to Justice) หรือสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Right to Due Process) หรือสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมที่ถูกต้องเป็นธรรม (Right to a Fair Trial) บทบัญญัติบางมาตราที่เกี่ยวข้องกับการประกันสิทธิในความยุติธรรมปรากฏอย่างชัดเจนในมาตรา 39 และ 40 ดังข้อความต่อไปนี้

มาตรา 39 ไม่มีบุคคลผู้ใดที่จะถูกจองจำหรือถูกคุมขัง หรือถูกริบเอกสารสิทธิ์หรือทรัพย์สินหรือถูกกำหนดว่าผิดกฎหมาย หรือถูกเนรเทศ หรือการกระทำใดๆ โดยไม่ชอบตามกฎหมายของบ้านเมือง และขุนนางมีสิทธิใช้กำลังอาวุธเพื่อตอบโต้การกระทำที่ไม่ชอบธรรม (ของกษัตริย์) ได้

(Art. 39 No free man shall be seized or imprisoned, or stripped of his rights or possessions, or outlawed or exiled, or deprived of his standing in any other way, nor will we proceed with force against him, or send others to do so, except by the lawful judgement of his equals or by the law of the land).

มาตรา 40 ไม่มีบุคคลผู้ใดที่จะถูกปฏิเสธสิทธิและความยุติธรรมได้

(Art. 40 To no one will we sell, to no one deny or delay rights or justice)

เมื่อกล่าวถึงมหาบัตร Magna Carta บทบัญญัติทั้งสองมาตรามักจะถูกหยิบยกขึ้นมาอธิบายเกี่ยวกับสิทธิในความยุติธรรม (Right to Justice) ซึ่งพัฒนามาเป็นหลักการภายใต้ “Habeas Corpus” อันเป็นหลักกฎหมายอังกฤษ และวางรากฐานมาเป็นระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบัน (ปวรศรเลิศธรรมเทวี, 2561ก, น. 77) อาจกล่าวได้ว่า มหาบัตร

Magna Carta มีลักษณะคล้ายคลึงกับเอกสารกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นเป็นอย่างมาก โดยเกี่ยวข้องกับจัดสรรอำนาจการปกครองและการบัญญัติเรื่องสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในสังคมขณะนั้น อย่างไรก็ตาม ลักษณะเด่นที่ส่งผลให้มหาบัตร Magna Carta มีความแตกต่างจากเอกสารกฎหมายทั้งหมดที่กล่าวมา คือ มหาบัตร Magna Carta มิได้เกิดจากเจตจำนงของผู้ปกครอง (Ruler) แต่เกิดขึ้นจากการจับอาวุธบังคับให้ผู้ปกครอง (กษัตริย์) จำต้องลงพระนามาภิไธย กรณีนี้ถืออีกเรียกว่า “สิทธิปฏิวัติ” (Right of Revolution) ซึ่งเป็นการจับอาวุธขึ้นสู้ของประชาชนและเป็นสิทธิชอบธรรมที่กระทำได้ ฉะนั้น มหาบัตร Magna Carta จึงเป็นผลพวงมาจากเจตจำนงของผู้อยู่ภายใต้การปกครองหรือคนส่วนใหญ่ของสังคม ที่ต้องการจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์ให้ทรงอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายด้วยการให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน นักวิชาการทั่วโลกต่างลงความเห็นว่า มหาบัตร Magna Carta ของอังกฤษคือต้นแบบและบ่อเกิดของรัฐธรรมนูญในยุคสมัยปัจจุบัน และจากเอกสารประวัติศาสตร์ทางกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า สาระสำคัญที่จะถือได้ว่าเอกสารทางกฎหมายใดถือเป็นรัฐธรรมนูญตามความหมายและความเข้าใจต่างๆ ไปในปัจจุบัน เอกสารทางกฎหมายดังกล่าวต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ

- (1) เกี่ยวข้องกับจัดสรรอำนาจการปกครอง
- (2) เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในสังคม
- (3) จำกัดอำนาจของผู้ปกครอง โดยเกิดจากฉันทมติของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ

กล่าวโดยสรุป สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ คือ การบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ หรือการรับรองสิทธิมนุษยชนในเอกสารดังกล่าว รวมถึงเป็นการจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง การจำกัดอำนาจดังกล่าวเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงตัวอย่างของทฤษฎีสัญญา (Social

Theory) ของโทมัส ฮอบบ์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) และรูสโซ (Rousseau) ซึ่งเป็นทฤษฎีความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดเรื่องเสรีนิยม และสิทธิธรรมชาติ รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในระยะเวลาต่อมา

3. สิทธิมนุษยชนในยุคสมัยใหม่

ดังได้กล่าวข้างต้นว่า แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดที่เริ่มก่อตัวอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงยุคสมัยใหม่ (ค.ศ. 1500–ปัจจุบัน) ก่อนเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ยุโรปอยู่ในช่วงยุคกลาง (Middle Ages) หรือช่วงยุคมืด (Dark Ages) ในทางปัญญาและอารยธรรมตะวันตกเป็นช่วงที่ต้องเผชิญกับภัยรุกรานจากอนารยชนชาวฮั่นและการรุกรานจากมุสลิมอาหรับ ยุคนี้มีเวลาเจริญรุ่งเรืองเฉพาะในช่วงสั้นๆ ที่จักรพรรดิเข้มแข็ง อาทิ พระเจ้าจัสติเนียน (Justinian) และเป็นยุคที่ถูกครอบงำโดยศาสนา โดยเฉพาะคริสตจักรซึ่งมีอิทธิพลต่อความเชื่อและวิถีชีวิตของผู้คนในยุโรปเป็นอย่างมาก คริสตจักรรับรองแนวคิดเรื่องเทวสิทธิ์ หรือเทวราชของกษัตริย์ (Divine Rights of King) หรือความเชื่อว่าการโลกแบน เป็นต้น ฉะนั้น หากผู้ใดมีความคิดที่ไม่สอดคล้องกับคำสอนของคริสตจักรถือเป็นภัยต่อคริสตจักรและเป็นความผิด ช่วงเวลาดังกล่าวก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคริสตจักรกับผู้ปกครองในบรรดารัฐต่างๆ รวมทั้งระหว่างคริสตจักรกับผู้คนในสังคมเป็นอย่างมาก เกิดสงครามศาสนาที่เรียกว่า “ครูเสด” (Crusade) ซึ่งยืดเยื้อนานกว่า 200 ปี สงครามไม่ได้นำมาซึ่งความหายหน้าแต่เพียงอย่างเดียว แต่นำมาซึ่งการติดต่องระหว่างกันและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อบูรณะซากปรักหักพังจากสงครามให้ฟื้นคืนดี หลังสงครามครูเสดอันยาวนาน ยุโรปเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) แปลว่า “เกิดใหม่” ผู้คนเบื่อหน่ายสงคราม และมองย้อนระลึกถึงอดีตแสวงหาศิลปกรรมของกรีกและโรมัน รวมทั้งการตระหนักถึงคุณค่าของ

ตนเอง กล่าวได้ว่า ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา เป็นช่วงเวลาที่ยุคเริ่มจะหลุดจากกรอบความครอบงำของศาสนจักรและหันมาให้ความสำคัญกับตนเองมากยิ่งขึ้น

ต่อจากยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาในศตวรรษที่ 18 เป็นยุคแสงสว่างทางปัญญา (Age of Enlightenment) หรือยุคแห่งการใช้เหตุผล ปราชญ์หลายๆ ท่านในยุคนี้โดยเฉพาะทฤษฎีของ ล็อกซึ่งกล่าวถึงสภาวะธรรมชาติว่ามีกฎธรรมชาติที่คอยควบคุมมนุษย์ชาติทั้งปวง คืออิสรภาพและความเสมอภาค ดังนั้น จึงไม่ควรมีผู้ใดที่จะทำอันตรายต่อผู้อื่นในด้านชีวิต สุขภาพ เสรีภาพ และทรัพย์สิน แนวคิดของล็อกเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมาก ล็อกมองต่อไปอีกว่า คนที่ออกจากสภาวะธรรมชาติเข้าสู่สังคม ก็คือคนที่เสมอภาคกันและเป็นอิสระต่อกัน ยอมสละเสรีภาพธรรมชาติเข้ามารวมกันเป็นประชาคมเพื่อชีวิตอันสะดวกสบาย ปลอดภัยและสงบสุข กล่าวได้ว่าแนวคิดของล็อกเป็นทฤษฎีสัญญาแรก (Theory of Contract) เพื่อสร้างสังคม ความยินยอมนี้เป็นเอกฉันท์ ไม่มีผู้ใดบังคับ ผู้ที่ไม่ยอมเข้าประชาคมก็จะอยู่ในสภาวะธรรมชาติต่อไป และนับแต่เดินเข้าไปอยู่ในประชาคมก็จะถูกปกครองด้วยมติเสียงข้างมากซึ่งเป็นสัญญาที่สองที่จะสร้างอำนาจร่วมกัน (Common Authority) และในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน ในปี ค.ศ. 1689 อังกฤษเกิดสงครามกลางเมือง ขุนนางและสามัญชนอังกฤษได้ร่วมกันจัดตั้งกองกำลังปฏิวัติต่อสู้กับพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) ในที่สุดพระเจ้าเจมส์ที่ 2 หนีออกจากอังกฤษทรงทิ้งตราแผ่นดินลงแม่น้ำเทมส์ รัฐสภาได้เชิญพระเจ้าวิลเลียมที่ 3 จากเนเธอร์แลนด์มาเสวยราชย์โดยทรงเป็นกษัตริย์ร่วมกับพระนางแมรี (William and Mary) ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 และออกกฎหมายฉบับหนึ่งซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบัน คือพระราชบัญญัติสิทธิเสรีภาพประชาชน (Bill of Rights 1689) พระเจ้าวิลเลียมและพระนางแมรีทรงยอมผูกพันพระองค์กับรัฐสภาว่าจะไม่ทำการล่วงสิทธิประชาชน

และสมาชิกรัฐสภา การปฏิวัติในปี ค.ศ. 1689 เรียกว่า “การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์” (Glorious Revolution) และกล่าวได้ว่าเป็นการสิ้นสุดระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในอังกฤษ ยิ่งกว่านั้น พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้ให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล และสิทธิพลเมือง ด้วยการจำกัดอำนาจของกษัตริย์ให้อยู่ภายใต้กฎหมาย โดยได้รับอิทธิพลแนวความคิดมาจากนักปราชญ์หลายท่านโดยเฉพาะล็อกซึ่งเป็นช่วงที่ความคิดของล็อกในเรื่องสิทธิธรรมชาติและอำนาจของผู้ปกครองควรมีขอบเขตจำกัดกำลังเป็นที่นิยม แนวความคิดของล็อกมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการร่าง Bill of Rights ของสหรัฐอเมริกาในระยะต่อมา

ในช่วงศตวรรษที่ 18 เป็นช่วงที่งานวรรณกรรม (Literatures) กำลังเป็นที่นิยม ฉะนั้น งานวรรณกรรมอาทิ ผลงานเรื่อง “Julie, or the New Heloise” ของ รุสโซ หรือผลงานเรื่อง “Pamela; or, Virtue Rewarded” ของซามูเอล ริชาร์ดสัน (Samuel Richardson) จึงมีอิทธิพลต่อความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย เสรีภาพ อิสระภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งการยอมรับในเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้คนในสังคมเป็นอย่างมาก มีการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองงานวรรณกรรมในฐานะที่เป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง คือ การคุ้มครองสิทธิของบุคคล (Personal Rights) ภายใต้อำนาจ “Statute of Anne 1710” ซึ่งเป็นรากฐานของกฎหมายลิขสิทธิ์อังกฤษ (Copyrights Law) แนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติ เสรีภาพ และความเคารพในสิทธิมนุษยชนยังมีส่วนกระตุ้นให้เกิดสงครามประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาปลดแอกจากการเป็นอาณานิคมของอังกฤษ และการปฏิวัติในฝรั่งเศสในปลายศตวรรษที่ 18 มีการจัดทำคำประกาศแห่งสิทธิในปี ค.ศ. 1776 ภายใต้อำนาจ “Virginia Declaration of Rights 1776” โดยบรรจุถ้อยคำหรือยึดหลักการต่างๆ มาจาก Bill of Rights 1689 ของอังกฤษเกี่ยวกับการประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์

คำประกาศแห่งสิทธิดังกล่าวกลายมาเป็นคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาภายใต้ “The United States Declaration of Independence 1776” ซึ่งบรรจุแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติมีข้อความว่า

.... มนุษย์ทุกคนเกิดมาเสมอภาคเท่าเทียมกัน เราได้รับสิทธิและเสรีภาพจากพระเจ้าผู้สร้างอันมีอาจพรากไปได้ อันได้แก่ ชีวิต เสรีภาพ และการแสวงหาซึ่งความสุข

... That all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights, that among these are life, liberty and the pursuit of happiness.

ที่มา: United States Declaration of Independence (1776)

นอกเหนือจากคำประกาศอิสรภาพสหรัฐอเมริกาข้างต้น ประกาศสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง ค.ศ. 1789 ของฝรั่งเศส (French Declaration of the Rights of Man and of the Citizen 1789) เป็นเอกสารสำคัญอีกฉบับที่รับรองสิทธิมนุษยชน สิทธิดังกล่าวรวมทั้งสิทธิของบุคคล (Individual Rights) และสิทธิของชุมชน (Collective Rights) โดยไม่จำกัดว่า จะต้องเป็นพลเมืองชาวฝรั่งเศสเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงบุคคลทุกคนบนโลกอย่างสากล อาจกล่าวได้ว่า ประกาศสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง ค.ศ. 1789 ของฝรั่งเศสเป็นเอกสารฉบับแรกของโลกที่เน้นย้ำว่า สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องสากล (Universal) ความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากในระยะเวลาต่อมา โดยนักปราชญ์อย่างโทมัส เพน (Thomas Paine) จอห์น สจิวต์ มิลล์ (John Stuart Mill) และเฮเกล (Hegel) มีส่วนอย่างมากที่ทำให้สิทธิมนุษยชนกลายเป็นเรื่องที่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่การเคารพสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องสากลเกี่ยวข้องกับทุกคน และไม่มีข้อยกเว้นใดๆ

ในศตวรรษที่ 20 ประชาคมโลกต้องเผชิญกับ สงครามโลก 2 ครั้ง ระหว่างปี ค.ศ. 1908–1913 ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914–1918) เกิดวิกฤตการณ์บอสเนีย (ค.ศ. 1908–1909) และ สงครามย้อมหลายครั้ง ออสเตรีย-ฮังการี ผนวกดินแดน บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา สร้างความไม่พอใจให้แก่ ราชอาณาจักรเซอร์เบียและจักรวรรดิรัสเซีย เกิดสงคราม บอลข่าน (ค.ศ. 1912–1913) ระหว่างสันนิบาตบอลข่าน กับจักรวรรดิออตโตมาน (Ottoman Empire) บัลกาเรีย โจมตีเซอร์เบียและกรีซ (Seymour, 1916, p. 117) และในที่สุดในปี ค.ศ. 1914 เมื่อนักศึกษาชาวบอสเนีย ลอบปลงพระชนม์รัชทายาทแห่งออสเตรีย-ฮังการี จึงเป็นชนวนให้ออสเตรีย-ฮังการี ประกาศสงครามกับ เซอร์เบีย พันมิตรของแต่ละฝ่ายถูกดึงเข้ามาเกี่ยวข้อง ความขัดแย้งได้ลุกลามไปอย่างรวดเร็วกลายเป็น สงครามโลก

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประธานาธิบดีวูดโร วิลสัน (Woodrow Wilson) แห่งสหรัฐอเมริกาเสนอให้ จัดตั้งองค์การสันนิบาตชาติ (League of Nations) ซึ่งเป็นการนำมาตรการทางการเมืองมาใช้แทนมาตรการ ทางทหารด้วยวิธีการทางการเมืองเป็นครั้งแรกในสังคม โลก (Christian, 1995, p. 8) มีการบรรจุหลักการเพื่อ สนับสนุนสิทธิต่างๆ ไว้ในกฎบัตรจัดตั้งสันนิบาตชาติ (Covenant of the League of Nations 1920) ซึ่งต่อมาบรรจุอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) อำนาจและหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ สันนิบาตชาติคือการสนับสนุนให้ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะที่เป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกเปลี่ยนผ่านไปสู่ การเป็นรัฐอิสระซึ่งต้องมีการจัดตั้งรัฐบาลเพื่อปกครอง ตนเอง และการปกครองประเทศโดยมีรัฐธรรมนูญ ตรงจุดนี้จึงเป็นกระแสที่สนับสนุนแนวคิดเรื่อง สิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และกระแสของการปกครองประเทศโดยมีรัฐธรรมนูญ

ผลของสงครามโลกครั้งที่ 1 ทั้งฝ่ายชนะและฝ่ายแพ้ สงครามต่างได้รับความเสียหายอย่างใหญ่หลวง หลายประเทศเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจระบอบซาร์ (Tsarism) ในรัสเซียล่มสลาย บอลเชวิค (Bolsheviks) สถาปนาระบอบคอมมิวนิสต์ขึ้นปกครองประเทศ (Figes, 2014, p. 7) และก่อตั้งระบบโซเวียตเปลี่ยนแปลง ประเทศให้ทันสมัยจากรัฐเกษตรกรรมและระบบ กึ่งศักดินาเป็นสังคมอุตสาหกรรมก้าวหน้า สหภาพโซเวียต ได้กลายเป็นฐานกำลังของค่ายคอมมิวนิสต์และกลายเป็น ประเทศมหาอำนาจที่ยืนอยู่แถวหน้าในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939–1945) และสำหรับประเทศผู้แพ้ สงคราม เกียรติภูมิและความภาคภูมิใจของเยอรมนีได้รับ การกระทบกระเทือนอย่างมากโดยเฉพาะการบังคับ เอาจากเยอรมนีของฝ่ายสัมพันธมิตรผู้ชนะตาม สนธิสัญญาแวร์ซาย (The Treaty of Versailles) เป็นที่ แค้นเคืองชาวเยอรมัน ประเทศต้องเผชิญกับภาวะวิกฤต เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ ลัทธิชาตินิยม การปลุก อุดมการณ์รักชาติและการแก้แค้นเป็นที่นิยมในหมู่ ประชาชน ในที่สุดพรรคนาซีซึ่งมีนโยบายดังกล่าวได้รับการ สนับสนุนจากประชาชนและจัดตั้งรัฐบาลเผด็จการ ขึ้นปกครองประเทศ

อิตาลีแม้จะอยู่ในฐานะประเทศผู้ชนะสงคราม แต่หลังสงครามสิ้นสุดอิตาลีไม่พอใจผลการประชุม สันติภาพ เนื่องจากไม่ได้อาณานิคมที่ตนต้องการ (Stahn, 2010, p. 8) ประเทศประสบปัญหาเศรษฐกิจ คนว่างงานเพิ่มขึ้น ลัทธิฟาสซิสต์ได้สมาชิกจากคนว่างงาน และทหารผ่านศึกที่ไม่พอใจรัฐบาลจึงขยายตัวอย่าง รวดเร็วและใช้วิธียatraทัพเข้าสู่กรุงโรมในปี ค.ศ. 1922 เรียกร้องให้กษัตริย์มอบอำนาจจัดตั้งรัฐบาล กษัตริย์ ทรงยินยอมเพื่อให้อิตาลีรอดพ้นจากการปฏิวัติ คอมมิวนิสต์ ลัทธิฟาสซิสต์ในอิตาลีและลัทธินาซี ในเยอรมนี ซึ่งเป็นลัทธิเผด็จการอำนาจนิยมเชิดชูผู้นำ ได้รับความนิยมในกลุ่มประเทศที่ผิดหวังในผลของ สงครามและมีอิทธิพลขยายไปถึงสเปนกับญี่ปุ่น

ประเทศเหล่านี้นับวันแต่จะแข็งแรงแรงท้าทายประชาธิปไตยและค่านิยมมิวนิสต์ หลังจากนั้นประมาณสองทศวรรษ การแย่งชิงดินแดนและการแก่งแย่งชิงเกิดขึ้นเมื่ออิตาลีบุกยึดครองเอธิโอเปีย (Ethiopia) ในปี ค.ศ. 1935 เยอรมนีบุกโปแลนด์ (Poland) ในปี ค.ศ. 1939 มาตราการทางการเมืองของสันนิบาตชาติไร้ประสิทธิผล โลกสองค่ายคือประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์กำลังเข้าสู่ประยุทธ์กับเผด็จการอำนาจนิยม อันประกอบด้วยเยอรมนี อิตาลีและญี่ปุ่น เกิดเป็นสงครามโลกอีกครั้งหนึ่ง ผลของสงครามโลกครั้งที่ 2 เผด็จการอำนาจนิยมล่มสลายเหลือเพียงค่ายประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้รับการสถาปนาขึ้นแทนที่สันนิบาตชาติ โดยมีการเสริมทั้งมาตรการทางการเมืองและมาตรการทางการเมืองของการองค์การในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศ กฎบัตรสหประชาชาติ (The United Nations Charter 1945) ได้รับรองความเชื่อในเรื่องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เกียรติภูมิ และคุณค่าความเป็นมนุษย์ รวมตลอดทั้งกำหนดให้บรรดาสมาชิกจำเป็นต้องสนับสนุนให้เกิดการเคารพและการตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเป็นสากล โดยไม่ถูกแบ่งแยกเพราะเหตุเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา และศาสนา มีการจัดทำเอกสารที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศภายใต้ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948)

ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับอย่างมาก และในปี ค.ศ. 1948 สมาชิกสหประชาชาติต่างยืนยันรับหลักการที่ปรากฏในปณิญาดังกล่าว การยอมรับดังกล่าวได้กลายเป็นจารีตประเพณีกฎหมายระหว่างประเทศ (Customary International Law) ซึ่งมีผลผูกพันทุกประเทศทั่วโลก (Steiner & Alston, 2000, p. 23) ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนยังเป็น

แม่แบบและก่อให้เกิดเอกสารกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอีกหลายฉบับ โดยเฉพาะกรอบกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) และกรอบกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม และสิทธิทางวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Cultural and Social Rights: ICECSR)

4. สิทธิมนุษยชน 3 ยุค (Three Generations of Human Rights)

ในช่วงประมาณปี ค.ศ.1980 ช่วงภายหลังสงครามเย็นมีการใช้นิยามคำศัพท์เพื่อจัดกลุ่มสิทธิมนุษยชนออกเป็น 3 ยุค (Generations) (Vasak, 1977, p. 29) แทนที่การแบ่งเป็นประเภท (Categories) สิทธิมนุษยชนกลุ่มแรก หรือยุคแรก จะถูกนิยามว่า “Blue Rights” ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมตลอดทั้งสิทธิในการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ฉะนั้น การแบ่งกลุ่มของสิทธิมนุษยชนในยุคแรกจึงเกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นสิทธิที่รองรับใน UDHR (ข้อที่ 3 ถึง 21) หรือใน ICCPR และเป็นสิทธิที่รับรองใน *The 1215 Magna Carta*, *the 1789 United States Bill of Rights*, และ *the 1789 French Declaration of the Rights of Man and of the Citizen* ดังกล่าวข้างต้น

สิทธิมนุษยชนในกลุ่มที่สองหรือยุคที่ 2 เรียกว่า “Red Rights” และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของบุคคลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิดังกล่าวจึงรวมถึงสิทธิในการทำงานในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เสรีภาพในการเลือกประกอบอาชีพ สิทธิในการเข้าถึงอาหาร ที่อยู่อาศัย ระบบสาธารณสุขที่เพียงพอ เป็นต้น โดยเป็นสิทธิที่รองรับใน UDHR (ข้อที่ 22 ถึง 28) และ ICECSR บรรดาประเทศต่างๆ ให้

การยอมรับสิทธิดังกล่าวว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องทำให้บังเกิดผลในทางภาคปฏิบัติอย่างแท้จริง

สำหรับสิทธิมนุษยชนในกลุ่มสุดท้ายของยุคที่ 3 เป็นเรื่องที่น่าทึ่งเนื่องจากสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่รองรับใน UDHR และเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองภายใต้ ICCPR รวมตลอดทั้งสิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคมและสิทธิทางวัฒนธรรมภายใต้ ICECSR ข้างต้น โดยเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับ “สิทธิในการพัฒนา” (Right to Development) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนา และประเด็นเรื่องเศรษฐกิจกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เดิมที่ถูกพิจารณาแยกออกจากกัน กล่าวได้ว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยอาศัยการแลกเปลี่ยนทางการค้าระหว่างประเทศก่อให้เกิดการลงทุน การหมุนเวียนของสินค้าและบริการ และการไหลเวียนของแหล่งเงินทุนและแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญของการยกระดับทางเศรษฐกิจ สังคมและก่อให้เกิดการพัฒนา แต่ปัญหาความยากจนของประชากรโลกที่เพิ่มสูงขึ้น เกิดความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น และปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นสาเหตุสำคัญในการประทุหมงมองแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่มีมิติทางสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น และรวมเอามิติทางเศรษฐกิจและสังคมเข้าด้วยกัน (Hunter, Salzman & Zaelke, 2002, p. 17) ฉะนั้นสิทธิดังกล่าวจึงปรากฏในเอกสารกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศหลายๆ ฉบับ ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1972 เป็นต้นมา โดยเฉพาะปฏิญญาสต็อกโฮล์มว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ค.ศ. 1972 (The 1972 Stockholm Declaration of the Human Environment) และปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The 1992 United Nations Declaration on Environment and Development) หรือ “ปฏิญญาริโอ” (Rio Declaration) เอกสารทั้งสองฉบับเป็นเอกสารที่สำคัญที่สุดของเรื่องการรับรองสิทธิในการพัฒนา โดยได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนา

อย่างยั่งยืน (Sustainable Development) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2556, น. 1) ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนามนุษยชาติ แนวคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อแนวคิดเรื่องสิทธิในการพัฒนาจนถึงปัจจุบัน สิทธิในการพัฒนาถูกเรียกว่า “Green Rights” ครอบคลุมถึงสิทธิในการตัดสินใจ หรือการกำหนดชะตาชีวิตเป็นของตนเอง (Right to Self-Determination) สิทธิของกลุ่มบุคคลหรือชุมชน (Collective Rights) สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี (Right to a Healthy Environment) สิทธิในใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (Right to Natural Resources) และสิทธิในการมีส่วนร่วมในมรดกทางวัฒนธรรม (Right to Participation in Cultural Heritage) เป็นต้น (Sands, 2003, p. 778) สิทธิในการพัฒนาปรากฏในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายพื้นฐานของประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย (Boyle, 2012, p. 613)

5. สิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทย

จากสิทธิมนุษยชนในระดับสากลสู่การรับรองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญของไทย กล่าวได้ว่า การรับรองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญของไทยเป็นการรับเอาแนวคิดมาจากรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของต่างประเทศ หรือปรับใช้จากหลักการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) หรือ “การปฏิวัติสยาม” ประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว 20 ปี ฉบับในแต่ละฉบับมีความแตกต่างกันทั้งที่มา โครงสร้างและเนื้อหา รวมทั้งการรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนในรัฐธรรมนูญ นักกฎหมายรัฐธรรมนูญจึงมีการแบ่งประเภทของรัฐธรรมนูญไทยออกเป็นกลุ่มเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า โดยทั่วไปแบ่งรัฐธรรมนูญออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ รัฐธรรมนูญฉบับถาวร กับรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวหรือธรรมนูญการปกครอง ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญ

ที่เกิดขึ้นจากการรัฐประหารหรือเป็นผลพวงของการรัฐประหาร การแบ่งกลุ่มรัฐธรรมนูญ 2 กลุ่มดังกล่าวอาจมีการเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอีกกลุ่ม โดยถือเอาตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาซึ่งเป็นฉบับที่ผ่านกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด อย่างไรก็ตาม การรับรองสิทธิมนุษยชนเกิดจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์สถานการณ์ทางการเมือง และข้อขัดแย้งในสังคม จนมนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญในสิทธิและตลกลึกกลายเป็นสิทธิมนุษยชนในลักษณะต่างๆ ฉะนั้น การศึกษาการรับรองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญของไทยจำเป็นต้องศึกษาตามช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ตั้งแต่ภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เป็นช่วงเวลาประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (Constitutional Monarchy) (ปวิศรเลิศธรรมเทวี, 2561ค, น. 78) จนถึงปัจจุบัน แบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงเวลาที่สำคัญ กล่าวคือ (1) ช่วงรับหลักการสิทธิมนุษยชนมาจากรัฐธรรมนูญต่างประเทศ ตั้งแต่พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ใช้บังคับจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2490 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 4 (2) ช่วงรับหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาจากปฏิญญาสากลภายใต้ UDHR ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 15 และ (3) ช่วงที่รับเอาแนวคิดการพัฒนาย่างยั่งยืนในกฎหมายระหว่างประเทศมาบัญญัติเป็นสิทธิทางรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน (ดูตารางที่ 7 แสดงวิวัฒนาการของการรับรองสิทธิและเสรีภาพใน

รัฐธรรมนูญของไทยตั้งแต่พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 และดูตารางที่ 1 ซึ่งแสดงการรับรองสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน)

5.1 ช่วงรับหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมาจากรัฐธรรมนูญต่างประเทศ

ช่วงรับหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมาจากรัฐธรรมนูญต่างประเทศ ซึ่งนับตั้งแต่ช่วงเวลาที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือ “การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475” (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2553, น. 1) มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกภายใต้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวให้อำนาจอย่างกว้างขวางกับคณะบุคคลซึ่งประกอบด้วย พระมหากษัตริย์สภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการราษฎร และศาลเป็นผู้ใช้อำนาจแทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ และเป็นรัฐธรรมนูญที่มีได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพรวมทั้งหน้าที่ของประชาชนไว้แต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม มาตรา 10 ถึง 17 ปรากฏให้เห็นถึงการให้สิทธิแก่ประชาชนในการออกเสียงเลือกตั้ง (Suffrage) หรือสิทธิในการเลือกตั้ง (Right to Vote) เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ (วรรณไวยากร วรวรรณ, 2511, น. 56)

การรับรองสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนชาวไทยปรากฏเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงพระราชทานให้ไว้แก่ประชาชนชาวไทยเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 (วรรณไวยากร วรวรรณ, 2511, น. 57) มีการรับรอง

สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของปวงชนชาวสยามเป็นครั้งแรก ปรากฏในหมวด 2 (มาตรา 12 ถึง มาตรา 15) เป็นการรับรองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ ความเสมอภาคกันของบุคคลภายใต้กฎหมาย เสรีภาพในการนับถือศาสนา สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูดเขียน การโฆษณา การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ การบัญญัติ สิทธิเสรีภาพของประชาชนในหมวด 2 ของรัฐธรรมนูญ เป็นครั้งแรกก่อให้เกิดคำถามว่า สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวมีที่มาอย่างไร เมื่อพิจารณาประวัติการร่างรัฐธรรมนูญแล้วจะพบว่า ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรมีข้อถกเถียงที่เป็นประเด็นสำคัญเพียง 5 ข้อ กล่าวคือ (1) พระราชอำนาจ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2553, น. 22) (2) การสืบราชสมบัติ (3) บทบาทของพระบรมวงศานุวงศ์ (วรรณไวยากร วรวรรณ, 2511, น. 75) (4) การกำหนดสมัยประชุมของสภาผู้แทนราษฎร และ (5) เรื่องการใช้ถ้อยคำในรัฐธรรมนูญ เท่านั้น จะเห็นได้ว่า เรื่องการรับรองสิทธิเสรีภาพ สภาผู้แทนราษฎรมิได้ให้ความสำคัญไว้แต่อย่างใด ปรากฏแต่เพียงว่าให้มีการบัญญัติสิทธิและหน้าที่ของปวงชนชาวสยามเนื่องจากในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 เป็น “ฉบับชั่วคราวที่ร่างขึ้นในเวลาฉุกเฉิน ซึ่งอาจมีข้อบกพร่อง” ที่มาแห่งสิทธิและเสรีภาพไม่มีการกล่าวไว้แต่อย่างใด และในช่วงเวลาดังกล่าว ยังเป็นช่วงที่ปัญญาสากลภายใต้ UDHR มิได้ถูกจัดทำขึ้นแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาถ้อยคำในรัฐธรรมนูญจะพบว่า สิทธิเสรีภาพดังกล่าวเป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ โดยเฉพาะอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในหมวด 2 ของรัฐธรรมนูญไทยมีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก และหากพิจารณาภูมิหลังของคณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะพบว่า คณะอนุกรรมการจำนวน 7 ท่าน

ประกอบด้วย พระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นประธาน คณะอนุกรรมการฯ และมีหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นเลขาธิการ มีกรรมการประกอบด้วย พระยาเทพวิฑูร พระยามานวราชเสวี พระยานิติศาสตราพิศาลย์ พระยาปรีดานฤเบศร์ และหลวงสินาดโยธารักษ์ และอนุกรรมการฯ ที่ถูกแต่งตั้งเพิ่มขึ้นอีก 2 ท่าน ได้แก่ พระยาศรีวิศาลวาจา และนายพลเรือโทพระยาราชวังสัน รวม 9 ท่าน ส่วนใหญ่เป็นนักกฎหมาย และจบการศึกษาจากประเทศอังกฤษ หรือได้รับอิทธิพลแนวคิดจากประเทศอังกฤษเป็นสำคัญ ยิ่งกว่านั้น ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่กระแสรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส ซึ่งได้รับอิทธิพลจากหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษ กำลังเป็นที่นิยมอย่างมากและกลายมาเป็นต้นแบบในการยกร่างรัฐธรรมนูญของหลายๆ ประเทศทั่วโลก และเมื่อเปรียบเทียบกับถ้อยคำในรัฐธรรมนูญไทยจะพบความคล้ายคลึงกัน โดยบางถ้อยคำมาปรากฏในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไทย อาทิ

Article [I] (Amendment 1 – Freedom of expression and religion) Congress shall make no law respecting an establishing of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances.

Article [XIV] Amendment 14 – Rights Guaranteed: Privileges and Immunities of Citizenship, Due Process, and Equal Protection) 1: All persons born or naturalized in the United States, and subject to the jurisdiction thereof, are citizens of the United States and of the State wherein they reside. No State shall make or enforce any law which shall abridge the

privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any State deprive any person of life, liberty, or property, without due process of law; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws.

รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787
(The United States Constitution 1787,
the First & Fourteenth Amendments)

Article 1.

Men are born and remain free and equal in rights. Social distinctions can be based only upon public utility.

Article 10.

No one should be disturbed on account of his opinions, even religions, provided their manifestation does not derange the public order established by law.

ประกาศสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง ค.ศ. 1789
(Declaration of the Rights of Man and of Citizen 1789)

Title I. Fundamental Provisions Recognized by the Constitution

The constitution guarantees as natural and civil rights:

1. *That all the citizens are eligible to offices and employments, without any other distinction than that of virtue and talent;*

2. *That all the taxes shall be equally apportioned among all the citizens in proportion to their means;*

[...]

** Liberty to every man to speak, to write, to print and publish his ideas without having his writings subjected to any censorship or*

inspection before their publication, and to follow the religious worship to which he is attached;

รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส (French Constitution 1791)

จะเห็นได้ว่า the First Amendment และ the Fourteenth Amendment รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา มีความคล้ายคลึงกับมาตรา 12 ซึ่งบัญญัติเรื่องความเสมอภาคในกฎหมาย (Equal Protection of the Laws) หรือมาตรา 13 เรื่องเสรีภาพในการถือศาสนาหรือลัทธิใดๆ หรือมาตรา 14 เสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา การประชุมโดยเปิด การตั้งสมาคม หรือ Title I. Fundamental Provisions Recognized by the Constitution ในรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสซึ่งมีการกล่าวถึงเรื่องหน้าที่ของบุคคลในการเสียภาษี การศึกษาอบรม และเสรีภาพในเรื่องอาชีพ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ปรากฏในมาตรา 14 รัฐธรรมนูญของไทย ลักษณะการบัญญัติสิทธิเสรีภาพในมาตรา 12 ถึงมาตรา 15 แห่งรัฐธรรมนูญของไทย จึงเป็นการหยิบยืมหลักมาจากรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ และกล่าวได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวได้กลายมาเป็นแม่แบบของการรับรองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญของไทยฉบับต่อมา อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2489 มีบทบัญญัติในลักษณะเดียวกัน แต่ได้เพิ่มเติมเรื่องสิทธิในการร้องเรียนขึ้นมา หรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 มีบทบัญญัติลักษณะเดียวกันกับรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับที่ผ่านมา และได้เพิ่มเติมเรื่องเสรีภาพในการเรื่องความเชื่อ (Freedom of Belief) เป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการนับถือศาสนา

5.2 ช่วงรับหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาจากปฏิญญาสากลภายใต้ UDHR

ช่วงรับหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาจากปฏิญญาสากลภายใต้ UDHR ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ดังได้กล่าวข้างต้น สิทธิมนุษยชนตกผลึกในกฎหมายระหว่างประเทศอย่างชัดเจนเมื่อปี ค.ศ. 1948 ภายใต้ปฏิญญา UDHR และนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ประชาคมโลกตระหนักว่าสิทธิเสรีภาพเป็นเรื่องสากล และนำมาบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ สำหรับประเทศไทยได้นำหลักการที่ปรากฏในปฏิญญา มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ภายหลังปฏิญญา UDHR เพียงหนึ่งปี การบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวเป็นการรับเอาบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้ามาบัญญัติไว้ และได้เพิ่มเติมบทบัญญัติบางประการที่แสดงให้เห็นถึงการรับหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาจาก UDHR โดยเฉพาะมาตรา 29 และ 30 ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิในความยุติธรรม และบทสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์โดยกระบวนการยุติธรรม

มาตรา 29 บุคคลจะต้องไม่รับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลานั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่จะทำความผิดมิได้

มาตรา 30 ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และจะต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ

บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือถูกจำคุก ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร

บทบัญญัติมาตรา 29 และ 30 แห่งรัฐธรรมนูญของไทย ถอดแบบมาจากหลักการที่ปรากฏใน UDHR โดยเฉพาะข้อ 11 (1) และ (2) ซึ่งวางหลักไว้ว่า

ข้อ 11

(1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี

(2) บุคคลใดจะถูกตัดสินว่ามีความผิดทางอาญาได้อันเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นใดอันมิได้ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ได้กระทำการนั้นมิได้ และจะกำหนดโทษที่หนักกว่าที่บังคับใช้ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้

บทบัญญัติในมาตรา 29 และ 30 รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2492 ได้กลายเป็นแม่แบบให้กับบทบัญญัติเรื่องสิทธิในความยุติธรรม และบทสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์โดยกระบวนการยุติธรรมในรัฐธรรมนูญถาวรฉบับต่อๆ มา อาทิ มาตรา 28 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 หรือในมาตรา 31, 32, 33, 34 และ 36 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 หรือในมาตรา 26, 27, 29 และ 30 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 หรือปรากฏในมาตรา 28, 29, 31 และ 32 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

นอกเหนือจาก มาตรา 29 และ 30 รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2492 มีการบัญญัติเรื่องเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่และการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็น

หลักการที่ปรากฏในข้อ 13 แห่ง UDHR เกี่ยวกับเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย (Freedom of Movement) และข้อ 23 ซึ่งเกี่ยวกับเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

รวมทั้งการรับรองสิทธิของบุคคลในครอบครัว และมีความสัมพันธ์กับข้อ 25 แห่ง UDHR

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสิทธิในความยุติธรรมและบทสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 กับ UDHR

รัฐธรรมนูญ 2475 แก้ไขเพิ่มเติม 2495	ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR)
มาตรา 29 บุคคลจะต้องไม่รับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลานั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้	ข้อ 11(2) บุคคลใดจะถูกตัดสินว่ามีความผิดทางอาญาได้อันเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นใดอันมิได้ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ได้กระทำการนั้นมิได้ และจะกำหนดโทษที่หนักกว่าที่บังคับใช้ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้
มาตรา 30 ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้	ข้อ 11(1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการรัฐประหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (การรัฐประหารตัวเอง) จึงได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2492 ดังกล่าวและได้นำรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2475 กลับมาใช้และปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมีการตัดหลักการเกี่ยวกับสิทธิในความยุติธรรมและบทสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ออกไป แต่ได้เพิ่มเติมหลักสำคัญสองประการ กล่าวคือ การรับรองกรรมสิทธิ์ของเอกชนและมีบทบัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลในการปกป้องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก กล่าวได้ว่า การบัญญัติรับรองสิทธิทั้ง

สองประการในรัฐธรรมนูญดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการปฏิเสธว่าประเทศไทยเป็นรัฐสังคมนิยม โดยเฉพาะสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (Post-World War II) สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตได้ก้าวขึ้นเป็นอภิมหาอำนาจ และโดยเฉพาะสหภาพโซเวียตได้สถาปนาการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ในรัฐต่างๆ ที่ถูกปลดแอกจากการยึดครองของนาซีเยอรมัน และจัดตั้งองค์การคอมมิวนิสต์สากล (Comintern) เพื่อเป็นฐานกำลังปฏิวัติโลก พรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในยุโรปตะวันออกขึ้นสู่อำนาจ เพื่อสกัดกั้นคอมมิวนิสต์มิให้ขยายตัวในภูมิภาคต่างๆ สหรัฐอเมริกาได้จัดตั้งองค์การนาโต (North Atlantic Treaty Organization: NATO) ในปี ค.ศ.1949 (ปวิตร

เลิศธรรมเทวี, 2561ข, น. 36) ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวคิดปกป้องประชาธิปไตย ถูกใช้เป็นวิธีการหนึ่งในการต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ (Sajo, 2006, p. 44) การรับรองกรรมสิทธิ์ของเอกชนได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญไทยในเรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และสิทธิของบุคคลในการปกป้องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้กลายเป็นพื้นฐานของสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญของไทยในระยะเวลาต่อมา

ในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2500 จนถึง พ.ศ. 2535 เป็นช่วงที่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตการณ์และปัญหาทางการเมือง เกิดการต่อเรียกร้องประชาธิปไตยระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ประเทศมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพียงแค่ช่วงสั้นๆ อาทิ ในช่วงรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2517 และเกิดการรัฐประหารขึ้นอีกหลายครั้ง การบริหารราชการแผ่นดินตกอยู่ภายใต้รัฐบาลที่มาจากทหารเป็นส่วนใหญ่ กล่าวได้ว่า ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประชาชนในประเทศถูกกดทับ (Oppression) ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราวหรือธรรมนูญการปกครอง โดยรัฐธรรมนูญชั่วคราวหรือธรรมนูญการปกครองดังกล่าวจะไม่มีการบัญญัติสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้โดยเฉพาะ ได้แก่ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 เป็นที่น่าประหลาดใจว่า แม้รัฐธรรมนูญชั่วคราวหรือธรรมนูญการปกครองดังกล่าวซึ่งเกิดจากการรัฐประหารกลับมีบทบัญญัติที่ให้หลักประกันความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ซึ่งเป็นหลักการสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งและรองรับใน UDHR

5.3 ช่วงที่รับเอาแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในกฎหมายระหว่างประเทศมาบัญญัติเป็นสิทธิในรัฐธรรมนูญ

ช่วงที่รับเอาแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในกฎหมายระหว่างประเทศ มาบัญญัติเป็นสิทธิในรัฐธรรมนูญปรากฏตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดจากสภาว่ารัฐธรรมนูญที่สมาชิกมาจากการเลือกตั้งทั่วประเทศ นักกฎหมายเชื่อว่ารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพปรากฏในหมวด 3 แห่งรัฐธรรมนูญ และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ จะเห็นได้ว่า ผู้ร่างฯ ได้นำหลักการเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพมาจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้ามาบัญญัติไว้ ทั้งสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งรับหลักการมาจากรัฐธรรมนูญต่างประเทศ และสิทธิเสรีภาพที่เป็นหลักการภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) และเอกสารกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ มีการบัญญัติสิทธิใหม่ๆ ในรัฐธรรมนูญ ได้แก่ สิทธิในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีซึ่งเป็นสิทธิในการมีส่วนร่วมในมรดกทางวัฒนธรรม (Right to Participate in Cultural Heritage) สิทธิในการเข้าถึงสาธารณสุขขั้นพื้นฐานของรัฐ (Right to Health) สิทธิสตรี เด็กและผู้ด้อยโอกาส (Rights of Woman, Child and Others) หรือสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ (Right to Natural Resources) ซึ่งเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา (Right to Development) (ปวริศรเลิศธรรมเทวี, 2558, น. 447) และรับรองในเอกสาร

กฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ ยังมีการบัญญัติสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางภาครัฐ และสิทธิในการร้องเรียน ซึ่งสัมพันธ์กับสิทธิในเรื่องความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม หรือสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Rights) ซึ่งเกิดจากเอกสารกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญต่างประเทศ และกฎหมายภายในของต่างประเทศ (ปวริศร เลิศธรรมเทวี, 2558, น. 443)

นอกเหนือจากสิทธิในการพัฒนา รัฐธรรมนูญยังได้บัญญัติสิทธิของบุคคลในการปกป้องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งรับหลักการมาจากบทบัญญัติมาตรา 35 และ 37 รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ข้างต้น และผู้ร่างฯ ได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดยเอาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดวางโครงสร้างรัฐธรรมนูญให้พิทักษ์ตนเองได้มาจากกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญ) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Basic Law for the Federal Republic of Germany) (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland) ซึ่งพัฒนากลายเป็นสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญของไทย ทั้งสิทธิในการพัฒนาและสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ไปปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพียงแต่ผู้ร่างฯ อาจมีการตัดทอน แก้ไข หรือเพิ่มเติมถ้อยคำบางส่วน

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญชั่วคราวที่เกิดจากการรัฐประหารสองครั้ง ในปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 แม้ไม่มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน แต่รัฐธรรมนูญชั่วคราวทั้งสองฉบับมีความ

แตกต่างจากธรรมนูญการปกครองที่ผ่านๆ มา กล่าวคือ มีบทบัญญัติอ้างอิงถึงสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้า หรือสิทธิมนุษยชนที่รับรองในเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวได้ว่า การอ้างอิงสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญชั่วคราวดังกล่าว อาจเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับการรัฐประหารว่ามีการปฏิบัติต่อสิทธิและเสรีภาพที่สอดคล้องกับอารยะและกติกาสากล

6. บทสรุป

บทความนี้กล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นการรับรองหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และนับตั้งแต่การปฏิวัติสยามจนถึงปัจจุบัน พบว่าการรับรองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทยแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงเวลาที่สำคัญ กล่าวคือ ช่วงแรกที่ได้รับเอาหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมาจากรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ ตั้งแต่ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งรับรองสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง และโดยเฉพาะในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ที่มีการรับเอาแนวคิดเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเสรีภาพอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยได้รับอิทธิพลมาจากรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ อาทิ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา และรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส จนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 4

ในช่วงที่สอง เป็นช่วงที่รัฐธรรมนูญไทยรับหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาจากปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นในช่วงภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างให้การรับรองและยอมรับมา บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเป็นกฎหมายภายใน เอกสารภายใต้ UDHR ได้กลายเป็นจารีตประเพณีกฎหมายระหว่างประเทศที่มีสภาพบังคับ (Binding) ทุกประเทศทั่วโลก สำหรับประเทศไทย

ได้นำหลักการสิทธิมนุษยชนใน UDHR มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับปี พ.ศ. 2492 โดยเฉพาะบทบัญญัติเกี่ยวกับบทสันนิษฐานในคดีอาญาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ในชั้นศาล หลักการดังกล่าวปรากฏมาตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลกภายใต้ Magna Carta 1215 ของอังกฤษ และมีอิทธิพลต่อการร่างรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาและรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส โดย UDHR ได้นำหลักการที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสมาบัญญัติไว้ในปณิญา หลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนใน UDHR ปรากฏในรัฐธรรมนูญไทยจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2539-2540 มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในประเทศไทยจึงก่อให้เกิดการรับเอาแนวคิดใหม่ๆ เกิดการรับเอาแนวคิดในเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นช่วงเวลาที่ได้รับเอาแนวคิดมาด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งกำลังเป็นประเด็นที่ประชาคมโลกตระหนักถึงความสำคัญ มีการจัดทำเอกสารระหว่างประเทศ

หลายฉบับ เพื่อเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์ที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยรัฐธรรมนูญฉบับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน เป็นช่วงที่รัฐธรรมนูญไทยได้รับเอาแนวคิดการพัฒนายั่งยืนในเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ อาทิ สิทธิชุมชน และสิทธิในการมีส่วนร่วมในมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในการพัฒนา อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาและปัญหาบางประการเกี่ยวกับการรับรองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทย กล่าวคือ สิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญไทยเป็นการปรับใช้หลักการมาจากรัฐธรรมนูญของต่างประเทศหรือปรับใช้จากเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในของต่างประเทศ จึงเป็นเรื่องที่ไม่น่าประหลาดใจว่า เหตุใดประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนของไทยจึงไม่สะท้อนความต้องการของคนในสังคม (Reality) รวมตลอดทั้ง ยังไม่เกิดการตระหนักในสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง (Realization)

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2553). *การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475*. นนทบุรี: ฟาเคียวกัน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2546). ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 1(1), 33-56.
- ปวีศร เลิศธรรมเทวี. (2558). หลักและทฤษฎีสิ่งแวดล้อมในกฎหมายระหว่างประเทศ. *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 44(2), 443-467.
- _____. (2561ก). *การนำประเพณีในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- _____. (2561ข). *ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับระบบกฎหมายไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2561ค). *ประเพณีทางรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2556). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- มุรินทร์ พงศปาน. (2562). *ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ : จากกฎหมายสิบสองโต๊ะสู่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วรรณไวทยากร วรรณรณ (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์). (2511). *ประวัติรัฐธรรมนูญไทย ฉบับแรก พ.ศ. 2475 ถึงฉบับปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2530). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

ภาษาอังกฤษ

- Boyle, Alan. (2012). Human Rights and the Environment: Where Next?. *The European Journal of International Law*, 23(3), 613-642.
- Christian, Tomuschat. (1995). *The United Nations at Age Fifty: A Legal Perspective*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publisher.
- Clayton, Peter A. (1994). *Chronicle of the Pharaohs: The Reign-by-Reign Record of the Rulers and Dynasties of Ancient Egypt*. London: Thames and Hudson.
- Figes, Orlando. (2014). *Revolutionary Russia, 1891-1991*. London: Pelican Book.
- Freeman, Michael. (2002). *Human Rights: An Interdisciplinary Approach*. Malden, MA, The United States: Polity Press.
- Hamidullah, Muhammad. (1975). *The First Written Constitution in the World: An Important Document of the Time of the Holy Prophet*. Lahore, Pakistan: Ashraf Press.
- Hazell, Robert & Melton, James. (Eds.). (2015). *Magna Carta and its Modern Legacy*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Hunter, David, Salzman, James & Zaelke, Durwood. (2002). *International Environmental Law and Policy*. Washington D.C.: Foundation Press.
- Jolowicz, H.F. (1952). *Historical Introduction to the Study of Roman Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lauren, Paul Gordon. (2003). *Philosophical Visions: Human Nature, Natural Law, and Natural Rights*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Markiewicz, Tomasz. (2008). Bocchoris the Lawgiver—or was He Really?. *Journal of Egyptian History*, 1(2), 309–330.
- Melton, James & Hazell, Robert. (2015). Magna Carta ... Holy Grail?. In Robert Hazell & James Melton (Eds), *Magna Carta and its Modern Legacy* (pp. 3-22). Cambridge: Cambridge University Press.
- Review: The Code of Hammurabi' (1904). *The American Journal of Theology*, 8(3), 601–609.
- Roth, Martha T. (1995). *Law Collections from Mesopotamia and Asia Minor*. Georgia, Atlanta: Scholar Press.
- Sajo, Andras. (Ed.). (2006). *Militant Democracy*. Utrecht, The Netherlands: Eleven International Publishing.
- Sands, Philippe. (2003). *Principles of International Environmental Law*. New York: Cambridge University Press.
- Seymour, Charles. (1916). *The Diplomatic Background of the War*. New Haven: Connecticut, Yale University Press.
- Shelton, Dinah L. (2007). *An Introduction to the History of International Human Rights Law*. George Washington University Legal Studies Research Paper No. 346. Washington D.C.: George Washing University.
- Stahn, Carsten. (2010). *The Law and Practice of International Territorial Administration: Versailles to Iraq and Beyond*. New York: Cambridge University Press.
- Steiner, Henry J. & Alston, Philip. (2000). *International Human Rights in Context: Law, Politics, Morals*. Oxford: Oxford University Press.
- Vasak, Karel. (1977). Human Rights: A Thirty-Year Struggle: The Sustained Efforts to Give Force of Law to the Universal Declaration of Human Rights. *UNESCO Courier*, 30(11), 29-32.